

СОҒЛИККА ЗАРАР ЭТКАЗИШ БИЛАН БОҒЛИҚ ЖИНОЯТЛАР БЎЙИЧА ЖАБРЛАНУВЧИЛАР ВА ГУВОҲЛАРНИ СЎРОҚ ҚИЛИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ

Қаюмов Шухрат Муминович

Адвокат

ARTICLE INFO.

Ключевые слова:

жиноят, сўроқ, тергов, ҳаёт ва соғлиққа қарши жиноятлар, терговчи, назорат, соғлиги, хорижий тажриба, сўроқ қилинишлари ёки сўроқнинг давом этиши вақтини.

Аннотация:

Мазкур мақолада соғлиққа зарар этказиш билан боғлиқ жиноятлар бўйича жабрланувчилар ва гувоҳларни сўроқ қилишнинг ўзига хос хусусиятлари таҳлил қилинган. Энг муҳими терговчи томонидан сўроқ қилинаётган шахснинг соғлиги туфайли иштирок этиши ва сўроқнинг давом этиши вақтини белгилаш масалаларига урғу бериб ўтилган. Ушбу мақолада миллий ва хорижий қонунчилик билан бирга, олимларнинг фикрлари ҳам таҳлил қилинган..

<http://www.gospodarkainnowacje.pl/> © 2024 LWAB.

KIRISH

Соғлиққа зарар этказиш билан боғлиқ жиноятлар тўғрисидаги ишлар бўйича сўроқ қилишнинг ўзига хослиги, биринчи навбатда, жиноят процесси иштирокчиларининг кўрсатувларини шакллантиришнинг ўзига хос хусусиятлари билан белгиланади. Ушбу тоифадаги ишларда жинойи вазиятнинг тўсатдан пайдо бўлиши ва мақсадли идрок этишнинг йўқлиги кўпинча гувоҳларнинг кўрсатмаларини анча ишни қийнлаштиради.

Жабрланувчилар учун бу ҳолатлар оғриқли ҳислар билан тўлдирилади, бу уларга қарши содир этилган жинойи ҳаракатлар кетма-кетлигини идрок этишни қийинлаштиради. Кўпинча манфаатдор томонлар бундай вазиятда бир-бирига қарши душманлик муносабатлари вужудга келади, бу эса, ўз навбатида, сўроқ қилинаётганларнинг терговга қарши чиқиш ниятида бўлмаса ҳам, вазиятни нотўғри идрок этишни белгилайдиган омилар рўйхатини тўлдиради. Яъни тиббиёт ходими эҳтиётсизлик ёки бепарволик натижасида шахсга ҳаёти ёки соғлиғига зарар этказиш натижасида, жиддий конфликтлар юзага келади. Хатто сифатсиз тиббий муложала ёки эҳтиётсизлик орқасидан инсон ҳаётдан кўз юмиши билан боғлиқ ҳолатларда, жабрланувчи томон тиббиёт ходимидан ўч олиш, қасд қилиш каби нохуш ҳолатлар кўп кузатилади. Айниқса, жароҳатларни тезда қайд қилиш, мурдани дафн қилиш масалалари ишни тергов қилишга анча

кийинлаштиради.

Юқоридаги омилларни ҳисобга олган ҳолда, ушбу тоифадаги ишлар бўйича жабрланувчини сўроқ қилиш шошилиш бўлиши керак, сўроқ қилинаётган шахснинг биринчи таассуротлари қайд этилиши керак, бу оғриқли ҳолат туфайли маълумотни унутиб қўйишни ҳам, манфаатдор шахсларнинг номақбул таъсирини ҳам истисно қилади.

Ўзбекистон Республикасининг Жиноят-процессуал кодексининг 107-моддасига кўра, катталарни сўроқ қилиш 8 соатдан ортиқ давом этиши мумкин эмас.¹ Агар шифокорнинг кўрсатмалар мавжуд бўлса, сўроқ қилиш муддати шифокорнинг фикрига асосланиб белгиланади. Албатта, ушбу тоифадаги ишлар бўйича жабрланувчини сўроқ қилишда шифокор сўроқнинг тегишли муддатини белгилаши керак. Қонунда шифокорнинг тегишли хулосаси ёзиладиган ҳужжатнинг шакли белгиланмаган. Қонун чиқарувчи бундай хулоса ёзма ёки оғзаки шаклда шакллантирилиши кераклигини ҳам аниқламаган. Афтидан, ҳимоя тарафидан узокқа чўзилган сўровлар натижасида юзага келадиган тушунмовчиликларга йўл қўймаслик учун шифокорнинг хулоса шаклида ҳам, маълумотнома шаклида ҳам тузилган ёзма хулосаси ва ҳоказо.

Мисол учун, Россия Федерациясининг Жиноят-процессуал кодекси 187-моддаси, 4-қисмида, агар тиббий кўрсатмалар мавжуд бўлса, сўроқ қилиш давом этиш муддати шифокорнинг фикрига асосланиб белгиланади деб мустаҳкамлаб қўйилган.² Худди шунга ўхшаш қоида, Қозоғистон Республикасининг Жиноят-процессуал кодекси 309-моддаси, 3-бандида, ҳам кўришимиз мумкин.³ Бу масалани, ҳуқуқ-тартибот идоралари ходимлари, кўплаб олимлар каби, табиий равишда, ушбу норманинг таъсирини одамнинг касаллиги туфайли сўроқ қилиш муддатини қисқартириш билан боғлашади. Шу билан бирга, ушбу меъёрни бундай идрок этиш маълум даражада бир-бирига боғлиқ характерга эга. Унинг тузилишида расмий равишда сўроқ қилинаётган шахснинг касаллиги туфайли сўроқ муддатини қисқартиришга ҳам, аксинча, масалан, шифокорнинг соғлиғи, юқори интеллектуал салоҳияти, соғлиғи тўғрисидаги хулосаси асосида уни кўпайтиришга имкон беради. Афтидан, қонун чиқарувчининг мақсади ноқонуний таъсирга учраган ёки соғлиғи ёмон бўлган шахсни сўроқ қилиш муддатини қисқартириш бўлган. Шифокор хулосаси асосида шахсни сўроқ қилиш муддатини кўпайтириш шахсий ҳуқуқларнинг эълон қилинган кафолатларига ҳисса қўшиши даргумон. Шунинг учун, процессуал кафолатлар нуқтаи назаридан, тиббий кўрсатмалар мавжуд бўлганда шифокорнинг хулосаси асосида сўроқ қилиш муддатини қисқартириш ҳақида гап боради.

Шу мақсадда, Ўзбекистон Республикасининг Жиноят-процессуал кодексининг 107-моддасига, қуйидаги мазмунда қўшимча қилиш мақсадга мувофиқдир, яъни: **“Агар иш бўйича сўроқ қилиниши лозим бўлган шахслар, соғлиғи туфайли, фақат тиббий ҳодимларни тегишли хулосаларига асосан сўроқ қилинишлари ёки сўроқнинг давом этиш вақтини белгиланиши мумкин. Зарурат бўлган тақдирда сўроқ давомида шифокор этиши мумкин”**.

Бундан ташқари, миллий қонунчиликда тиббий хулосалар мавжуд бўлса, сўроқ қилиш муддатини белгилаш ҳақида гап мавжуд эмас. Бундай шахсни сўроқ қилиш вақтини процессуал ва тактик сабабларга кўра мақбул белгилашга келсак, бу аввалгидек терговчининг ваколати

¹ Ўзбекистон Республикасининг Жиноят-процессуал кодекси. – Т.: Ўзбекистон, 2023.

² ["Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации" от 18.12.2001 N 174-ФЗ \(ред. от 22.04.2024\) \(с изм. и доп., вступ. в силу с 15.05.2024\).](#)

³ Кодекс Республики Казахстан уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан (с изменениями и дополнениями по состоянию на 01.05.2024 г.).

бўлиб, бу умуман табиийдир. Бирок, агар сўроқ қилинаётган шахснинг соғлиғининг ҳолати ташвиш туғдирса, сўроқ вақтини режалаштиришда терговчи шифокорнинг маълум бир вақтда сўроқ қилиш имконияти тўғрисидаги тавсияларини ҳисобга олиши шарт. Бундан ташқари, агар сўроқ қилинаётган шахс оғир аҳволда бўлса, сўроқ қилишнинг давом этиш вақти бўйича шифокорнинг хулосасини олиш билан чекланмасдан, шифокорнинг шахсан иштирок этишини таъминлаш ҳам тавсия этилади.

Бирок, агар жабрланувчи шок ҳолатида ёки қаттиқ ҳаяжонда бўлса, қон босими ошиши, иситма ошиши ва бошқа кўплаб ҳолатларда сўроқни кечиктириш ва иложи бўлса, аудио ёки видео ёзувлар ёрдамида ёзиб олинган қисқа суҳбатни ўтказиш мақсадга мувофиқлиги тўғрисидаги тавсиялари тўғри деб тан олиниши керак.

Агар сўроқ давомида шифокор иштирок этса, мувофиқ бўлади, чунки шифокор жабрланувчини соғлиғининг ҳолатини, касалликнинг кечишини, тикланиш жараёнини кузатиб боради, даволанишни буюради ва унинг самарадорлигини назорат қилади, бемор билан унинг соғлиғи ҳақидаги шикоятлари бўйича суҳбатлар ўтказиши ва ҳоказо. Шунинг учун шифокор сўроқ давомида иштирок этишини таъминлаш, сўроқ қилинувчини соғлиғини кузатишга ёки психологик жараёнларни кузатишга имкон беради.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ўзбекистон Республикасининг Жиноят-процессуал кодекси. – Т.: Ўзбекистон, 2023.
2. ["Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации" от 18.12.2001 N 174-ФЗ \(ред. от 22.04.2024\) \(с изм. и доп., вступ. в силу с 15.05.2024\).](#)
3. Кодекс Республики Казахстан уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан (с [изменениями и дополнениями по состоянию на 01.05.2024 г.](#))